

פרק ב' שיעור שמיני – ענייני השלמות והחיסרון

אחרי שנתבאר לנו כל התכלית להשיג את השלמות האמתית, שאותה משיגים רק בעזרת בחירה חופשית בין טוב ורע, וזו ניתנה למין האנושי, נשאר לנו רק להבין מיהם ענפי השלמות האמתית שעומדים לנו. הרי אנחנו לא עוסקים כאן במילוי פקודות שעליהן נקבל שכר, אלא אנחנו אמורים להשתלם מעצם השלמות שקנינו בעמלנו. הרמח"ל מסיים את הפרק בזיהוי ענפי שלמותו יתברך בעולם, מהי השלמות שאנחנו רוצים להשיג. הוא מחלק את השלמות לשתיים: השכלה וענפי המידות הטובות הן השלמות, ולעומתם החומר והמידות הרעות הם ענפי החיסרון.

המושג הראשון שהרמח"ל מחדש הוא המושג השכלה. למה הוא מתכוון? כמובן שהוא לא מתכוון למושג שלנו, היינו: חומר לימודי מסוים שגורם לנו לדעת ידיעות מסוימות. כל אחד מבין שזה ודאי לא ענפי שלמותו, אדם שיודע פיזיקה, גם אם הוא משכיל הוא לא בהכרח יותר שלם. אז מה הכוונה בהשכלה? הרמח"ל מכוון למושג שכל. מהו השכל? האם שכל זה ידיעות? זו אולי חכמה. שכל זה עוד מושג. בהמשך דברי הרמח"ל נראה ששכל משמעו נציגות הנשמה בעולם. אדם ששופט את דרכיו על פי שורת השכל, נקרא אדם שמשילט את מציאותו תחת הארת נשמתו. אנחנו מורכבים מכמה חלקים: הנפש השפלה, נשמת החיים. לנפש אין שכל, היא כמו תינוק קטן שגדל. מין אנושי בלי שכל הוא היצור הכי מקולקל ומזיק בעולם. כמה שהשכל הולך ושורה על האדם, הוא מקבל הארה נשמתית שמאפשרת לו לפעול לפי סדר נכון. אין שכל אם לא מצד הנשמה, צריך להבין. לא קיבלנו שכל מצד עצמנו, מצד עצמנו אנחנו כמו בעלי חיים, ואפילו גרועים מהם, כי הם מתוכנתים ואנחנו לא. אדם שאין בו שכל מסוכן יותר מבעל חי, בעל חי לא יעשה נזקים כמו שילד קטן עושה. כמה שהשכל שורה על האדם, הוא מתחיל לנהל את חייו על פי שורת השכל.

ילד קטן שמתפתח ונעשה איש, פתאום אנחנו רואים שיש לו שכל לעבור כביש לבד, לאט לאט אפשר להפקיד בידיו אחריות. חז"ל מדרגים את האחריות שאפשר לתת לאדם, כל דבר לפי רמת השכל ששלטה עליו. יש לנו שכל בסיסי, שאדם אפילו בלי מערכת אלוקית מקבל. ה' הטביע בו השראה שכלית בסיסית איך להתנהל בחיים האנושיים שלו. זהירות ואחריות זה דבר שבשבילו לא צריך תורה מן השמים. זה שכל שהולך ושורה על האדם. מה קורה בשלב שאדם כבר עומד על דעתו? שהוא יודע לייקר את חייו ואת כספו? מה יקרה אם הוא לא יפתח את השכל משם והלאה? אם הוא יודע לעבור את הכביש לבד, השכל הבסיסי שלו שלם, אבל הוא לא מקבל השכלה אלוקית - לא מקבל נתונים מן השמים? האנושיות מגיעה בשלב מסוים למיצוי, לשלב שהאדם כבר גדול. אבל אין למין האנושי מספיק נתונים שנותנים לו משמעות שכלית לשפוט על פי השכל האמיתי. לשמור את עצמו מסכנות זה לא מספיק. כמה זה אבסורדי, ילד קטן מחכים שיגדל ויוכל לעבור את הכביש, וכשהוא מגיע לגיל העשרה הוא מתחיל לעשות דברים יותר מסוכנים מילד בן שנתיים. איפה ההיגיון? מה קרה פה? כל כך הרבה חיכו עד שיוכל לעבור את הכביש, והנה הילד פתאום נוסע בפראות ומסכן את החיים שלו! התשובה היא שהוא מגיע לשלב שהשכל האנושי שלו מוצה, הוא צריך לקבל נתונים חדשים, השכל יודע ואתי. אם הוא לא מקבל את זה, אז הוא רואה שלחיות בהירות זה חסר משמעות. מה יהיה אם אני אחיה בזהירות? בשביל מה אני חי בכלל? הוא מחפש בשביל מה הוא חי, ובסוף הוא מגיע למצב שעבורו לסכן את החיים זו האפשרות היחידה למצוא משמעות לחיים.

(גם הגויים צריכים את השכל האלוקי.
 גוי שלא יודע את שבע מצוות בני נח האלוקיות שיתנו לו משמעות, תכלית ודרך בחיים - הוא חסר חיים.
 המצוות האלו אלוקיות, הן מאפשרות לגויים להשיג עולם הבא.
 המצוות האלו לא שכליות, הרמב"ם אומר בהלכות מלכים שגוי שמקיים את שבע מצוות בני נח מצד השכל -
 אין לו שום קיום מצווה. הוא לא גר תושב, אין לו דין חסיד אומות העולם.
 רק אם הוא מבין שיש לו שליחות אלוקית לקיים את תפקידו כחלק מאומות העולם ביחס לישראל על יד
 המצוות שנמסרו לו.
 לישראל יש תרי"ג ולהם שבע, אבל זו חייבת להיות מצווה שהוא מקבל עליו ונזהר בה כמצווה אלוקית.
 זה לא רק להיות אדם הגון ששומר על השכל שלו, הוא צריך לקיים אותה כמצווה אלוקי).

זו קומה מעל השכל האנושי.
 השכל האנושי יכול להביא אותנו עד לרמה מסויימת. עכשיו, אדם שואל את עצמו: בשביל מה נבראתי? מה
 משמעות החיים? על פי מה אני אדע מה זה טוב ומה זה רע?
 העולם היום מתגלגל, אנשים מגיעים למקומות הזויים כי הם מתעלמים מהשכל האלוקי שעל פיו הם
 אמורים לשפוט את החיים שלהם.
 בלי נתונים אלוקיים השכל האנושי גורם להפך: ככל שהם מתבגרים הם נעשים יותר מסוכנים.
 כל אדם בן שלוש עשרה מתקדם אולי בפיתוח המחקר, אבל בשאלה הכי בסיסית - בשביל מה חיים בכלל -
 העולם כל הזמן נסוג אחורה.
 שכל הכוונה הארה נשמית למין האנושי, מה דרכו ולאן הוא צריך להגיע. זה לא נתונים, לא אינטליגנציה.
 זה כמו קרן אור שבאה לכוון את האנושות.

יש קרן אור שמוטבעת במין האנושי, שכל אנושי. ממנו מגיע המצפון, הבושה, כל המידות המיוחדות של
 האדם.
 למה בהמה לא מתביישת, ואדם כן מתבייש? כי הנשמה מאירה באדם וגורמת לו להתבייש בזה שהוא לא
 מייצג את עצמו נכון.
 אבל, הנשמה מתפתחת עד גבול מסוים, אחר כך היא צריכה את אור התורה שיאיר בה, להתפתח מאור
 התורה.
 אם אדם לא מפתח את אור התורה שבו הנשמה הבסיסית שלו נעצרת בשלב מסוים, ואי מציאת המשמעות
 גורמת לאדם להרוס את עצמו.
 אין לנו יותר מאשר השכלה. המידות הן תחום בתוך השכל. כולם יודעים שאין לנו שום דבר חוץ מראש.
 רק דרך ההשכלה שלנו אנחנו נפגשים עם העולם החיצוני, דרך הראש. אין לנו שום איברים אחרים כאלו.
 הדבר היחיד שמגדיר אותנו כאדם זו מערכת החשיבה שלנו.
 עד כמה שהנשמה מאירה באדם, זה נקרא שכל. חז"ל קוראים לזה גדלות, השראת הנשמה על האדם.
 זה שחז"ל אומרים שיצר הטוב מגיע אל האדם בגיל 13 הכוונה היא להשראת הנשמה. זה יצר הטוב, עד
 כמה הנשמה מאירה באדם.
 מי זה יצר הטוב?
 אין לנו מלאך שמפתח אותנו לעשות טוב, הוא מוטבע בנשמתנו. אלא, יש גיל מסוים שבו הנשמה עדיין לא
 שורה על האדם, הוא עדיין קטן.

אנחנו משתמשים במושג השכלה כקליטת חומר, אבל השכל יודוע אותי, שכל טוב לכל עושיהם - הכוונה
 היא להארה נשמית, שבשלב הראשון טבעית לנו, ואחר כך מגיעה מאור התורה.
 התורה מכוונת אותנו לתכלית הנכונה, לדיוק הנכון.
 יש לאנושות הרבה מאפיינים: דיבור (מגיע גם מהנשמה), שבעים כוחות נפש שלבעלי חיים אין, אבל לא כל
 המאפיינים האלו גורמים לנו להיות צלם אלוקים. רק השכל והמידות.

הדבר הראשון שאנחנו מרגישים את ייצוג הנשמה בעולם, ייצוג השלמות, זה כמה האדם מפעיל את חייו על
 פי שורת השכל, כמה הוא מנחה את חייו.
 ההפך מזה זה חומר נטול שכל, כמו תינוק קטן שהוא יצור חי לכל דבר אבל אין לו שכל. הכל אצלו בקטנות,
 יכול להיות לו הרבה מידע וכישרון אבל הוא עדיין קטן, הכל לא מקבל קומת גדלות כי אין להם השראה

שכלית.

האדם שמנחה את עצמו על פי השכל הוא יהיה האדם המתקן. כל עליית המשנה של שמונים לגבורות זה עלייה של כמה השכל יכול לשרות באדם.
(מי שלומד גמרא כדי ללמוד מידע השכל לא שורה בו, המידע שורה בו.)
מי שלומד גמרא כדי לבצע את הדבר הכי נכון שנותן התורה הנחה אותו, אז הוא האדם שהשכל שורה בו.
אם הוא ילד קטן, יש פה משהו סגולי, התורה אולי פועלת בו סגולית).

ענפי השלמות בעולם הזה הם ההשכלה, האיש היותר שכלי הוא היותר שלם, היותר מדויק.
הדבר הכי קדוש בעולם זה השכל, והדבר הכי לא קדוש זה אדם שמתעלם משכלו.
הרמח"ל עובר לענף בנושא הראשון: המידות.
מה באמת הבעיה של מידה רעה? עבירה אנחנו לא יכולים להבין, אנחנו נותנים אמון בנותן התורה.
אבל מידה רעה? מי יגדיר מה נקרא מידה רעה ומה נקרא מידה טובה? מי אומר שבדבן זה טוב וכילאי זה רע.
מה ההגדרה של מידה רעה? מי אומר שכעסן הוא רע?
זה לא כתוב בתורת משה, התורה התעלמה מהקומה הזו, לא יצרה את המערכת הזו כאיסורים.
ההגדרה של הרמח"ל של מידה רעה, היא שהיא חוץ משורת השכל והחכמה.
מי שיתייחס אל מידות רעות כאל עוד איסורים בתורה, לעולם לא יוכל לתקן אף מידה.
אדם שמתייחס למידה רעה כמו לאיסור ריבית, אין לו יכולת לתקן את זה. אם הוא אומר שאסור לכעוס כי כתוב בספרים: איך הוא ימנע מכעס?
הוא מוצא את עצמו במציאות שהוא מרגיש שזה קורה לו פשוט. איך אתה רוצה למנוע דבר בלתי נשלט?
התורה לא התכוונה שנתייחס אל שורשי הפעולות בנפש כאיסורים. אין לנו מגע עם החלק הזה!
מידות זו מערכת נפשית. איך עוקרים מידה רעה?

הרמח"ל אומר שהתורה לא כתבה את המידות הרעות, כי היא רצתה שנתייחס אליהן דרך השכל.
המצפון של האדם קיים בו עוד לפני התורה, הוא נולד עם הארה נשמתית בסיסית.
התורה מבקשת מהאדם לקחת את הארת השכל הזו ולשפוט מעשיו, שלא יהיה נשלטים על ידי שום דבר חוץ משורת השכל, ואז לא ימצא בו שום חלק רע.
זה עובד בצורה הכי מדויקת שיכול להיות.
אחרי שהבנו ששכל זו הארה נשמתית, אומר הרמח"ל שאם כן כל המידות הרעות ששולטות באנושות הן אנטי שכלף ולכן הן ענפי הרע בעולם.
יש לנו שני ענפים לטוב ושני ענפים לרע. בטוב, הענף הראשון הוא שכל טהור בכל הקומות שלו, וענף שני מידות טובות (למה זה נפרד?), ולעומתם חומר בלא שכל ומידות רעות.
מידות טובות ומידות רעות הן שכל ואנטי שכל.
למה הרמח"ל חילק את המידות והשכל לשניים?
כי מידות רעות הן אנטי שכל, אבל מידות טובות לא יגיעו רק מהליכה אחר שורת השכל.
אם אדם הולך אחרי שורת השכל, הוא מנקה מיד את כל המידות הרעות. אבל זה לא מחייב שהוא יקנה את כל המידות הטובות.
מידות טובות זה לא אי מידות רעות. אדם שהוא לא אכזרי לא הופך מיד להיות רחום וחנון, יש הבדל מהותי בין הקומות האלו. זו כבר קומה אלוקית.
שם אדם יצטרך להתאמץ בכלי השכל האלוקיים להגיע לנתונים שיגרמו לו להידבק בטוב האמתי.

החילוק אם כן שהרמח"ל עושה הוא השכל והמידות הטובות בצד השלמות, והמידות הרעות והחומר בצד החיסרון.

הרמח"ל עושה חילוק: מידות רעות נשללות רק בשכל הבסיסי, ומידות טובות צריכות כבר את השכל האלוקי.
יש גבול מסוים שאפשר להגיע אליו דרך השכל הבסיסי. מוסר, צדק, יושר. כל האנושות מחויבת בכל דבר שהשכל מחייב, זה כלי אמתי באנושות. לעמ"י יש כלי הרבה יותר עליון שירד מהשמיים.

ניקח את הנוסחה ונשתמש בה בקצרה.
הנוסחה הזו מאפשרת לנו לתקן בזמן קצר את כל המידות הרעות שלנו.
מגדירים מה מידה רעה, מזהים מה האנטי שכל שלה, וברגע שהבנת את זה אתה נתקן.

ברגע שהבנת עד כמה המידה לא שכלית, אתה הולך ונפרד ממנה. ניקח את מידת הכעס: הגדרתה היא שאדם מתוסכל מזה שרצונו לא נתמלא. אנחנו התרגלנו כבר מהילדות לקבל כל מה שאנחנו רוצים, האדם הלא גמור שיש במין האנושי מתחיל עם רוע שקשור בו, הוא רוצה כאן ועכשיו את הכל. בהתחלה הוא מנסה ובודק, רוקע ברגליים, ואם ההורים נותנים לו הוא נשאר פרא. אחר כך הוא רואה שיש חומות, הוא לא מקבל הכל. הוא מבין שיש גבולות, העולם לא מאפשר לו לחרוג מהגבול שלו. אבל האדם לא מתקן את זה לחלוטין. הוא נשאר ילד איפה שהחומות לא חסמו אותו. למשל: תפסתי עמדת כח בחברה בגיל צעיר, החברה נתנה לי מעמד חברתי. פה אני מרגיש שאני יכול לפתוח את הרצונות שלי, הרוע שלי משתולל כי יש לי מרחב. אני יכול להחרים את מי שאני רוצה. תארו לכם אדם שבגיל צעיר תופס מרחב על מדינה. ממש רוע בהתגלמותו, אני הנושא וכולם ישתחוו לי. זה בדיוק מה שנקרא כעס. צריכים לדעת, לכל אחד במעגל הקטן שלו הוא דיקטטור קטן, אדם שרוצה להשליט את רצונותיו על העולם. כל אחד מאתנו מתוסכל, רוצה היה שדברים יהיו יותר טובים. ברגע שאני בוחן את התסכול שלי אם הוא צודק או לא, הגון או לא: אם התסכול תחת שורת השכל - מצויין. אבל אם אתה מתוסכל מסיבה שאתה לא יכול להסביר בשכל - אין רע ממך. אתה מנצל עמדת כח לדרוש מהסביבה דבר שאינו הגון, אתה משליט את עצמך על הסביבה בלי צדק ובלי היגיון. אדם שרוצה לתקן את מעשיו ולשפוט על פי השכל לא יטעה. כל הבעיה שלנו היא שאנחנו עדיין לא טיפלנו בדברים. רוב בני האדם לא הקדישו כמה דקות לחשוב על התסכולים שלהם. הכלל הוא שאם הכעס צודק אז הוא ראוי. אם מצירים לאדם והוא כאוב, זה תרעומת, לא כעס. תרעומת על מי שציער אותך זו תגובה בריאה. זה נורמלי. חסיד ישכנע את עצמו למה הוא שומע עלבוננו ולא משיב, אבל יש לו סיבות. אדם שמשקר לעצמו משהו לא בסדר אצלו. ברגע שהנחנו את הדברים למשפט השכל והגענו למסקנה שזה לא נכון וצודק, זה פועל לתיקון! ברגע שאנחנו מאירים את הארת השכל עלינו, השכל לא ייתן לנו לחיות בצורה כזו. זה עובד באופן מידי. זה לא קואצ'ינג, אלא שנשמט חיינו מאירה בנו. אם אדם מבין פעמיים שזה לא הגון, בפעם השלישית זה לא יקרה.

(בתור אבא צעיר עשיתי את כל הטעויות, כמו כל אחד. שמעתי שיעור של אדם שעוסק בהנחיית הורים שאמר סברא פשוטה. הייתי מאוד מתוסכל כי הילד שלי לא שמע בקולי. הוא אמר: מי אמר שהילד שלך צריך לשמוע בקולך? למה, כי הולדת אותו אז הוא שלך? אתה מופקד עליו להביא אותו למצב שהוא ישמע בקולך, כמו מורה בביתה שצריך לקחת אחריות ולהביא את הכיתה למשמעת. שים לו גבולות, חפש עצות, אבל למה אתה לוקח את זה אישי? למה אתה מרגיש שטבעי שהוא ישמע בקולך? תנמיך ציפיות, תבין שילד לא שומע בקול אבא, ואם אתה רוצה תעמוד מן הצד, תהיה שוטר תנועה ותחפש עצות איך גורמים לילד לשמוע בקולך. תנטרל את עצמך מהסיפור, תראה את עצמך בכעס תפקיד שמחפש עצות. גם אם זה לא עובד מידי, זה טבעי שזה לא יקרה ברגע. הכעסים, התסכולים והאכזבות לא רלוונטיים. הבעיה היא שחשבתי שזה אחד ועוד אחד, לא עלה בדעתי לחשוב האם זה תחת שורת השכל או לא. ברגע שפעולה שלנו תיבדק - באותו רגע הפסקתי, הנמכתי ציפיות וזה לא יקרה שוב. צריך רק לפתוח את זה בשכל האלוקי. את זה צריך להקדים ולעשות לפני שאדם יכעס, או, אם הוא כבר כעס, לעבור ולנתח את הדברים וזה שוב לא יקרה.)

אדם יכול לקחת בחבורה סיפורים ולשאול עליהם: מה אתה אומר על סיפור כזה? תמצאו מייד הרבה סיפורים שבהם הכעסים של אדם צודקים, ואז אדם ידע שהתסכול שלו בריא וצודק, (אמנם גם לתסכול צודק יש דרך ביטוי), והדברים שהם רעים יתוקנו. מידות רעות נמצאות בשכל הבסיסי, בנשמה. לבהמות וחיות אין את זה. קיבלנו נשמה בשתי קומות, אחת שנמצאת באדם והשנייה שמאירה על האדם מאור התורה.

מידה רעה היא אנטי השכל הבסיסי, מידה טובה תגיע רק מהשכל התורני, מידה רעה ניתנת לשלילה מהשכל הבסיסי.
הרמח"ל מונה ארבע מידות רעות בעצם: גאווה, כעס, צרות עין וכבוד מדומה.

(דברים שהתורה אסרה הם לא בגלל מידה רעה אלא בגלל איסור! תאווה היא לא מידה רעה, זה כח נורמלי באדם שצריך איזונים, כמו כל כח. כל רוע צריך למגר. אבל עצלות למשל היא לא רוע. הגוף עצל. אם הנשמה תגבר יהיה לה כח להתגבר, אבל הגוף תמיד יישאר עצל. זה טבע החומר. אין מידה שאדם הופך להיות קל כנשר, אנחנו בעלי גוף. הרוע הוא לא חומר, החומר יכול להיטפל בסוף לנשמה. הגוף שלנו עתיד לקום לתחיית המתים. הרוע, לעומתו, אמור לעבור מן הארץ. את המידות הרעות יש לשלול לחלוטין. בחומר יש כבדות טבעית, הוא בטבעו שונא את העמל, אבל ברגע שאנחנו מגבירים את הנשמה גם החומר רץ לבית המדרש. החומר הוא חומר גלם שיכול להיתקן, להעשות נטפל. לרוע אין שום תיקון, זה סעיפים של עמלק. הם צריכים להימחות מן העולם. המידות הרעות הן ממש אנטי שכל. עצלות זו אולי מידה, אבל היא לא מידה רעה. עצלות נובעת מזה שהגוף של האדם כבד כי הוא עפר מן האדמה. כעס לעומת זאת, אם הוא בגלל שמישהו עשה לך רע הוא צודק, אבל אם אתה משליט את רצונך על אחרים ללא סיבה - אין רע מזה).

נגדיר את כל המידות הרעות:

א. כעס - תסכול של רצוני הלא מוצדק שלא נתמלא. יש לי חלומות ואני חולם. אני רוצה שהילד שלי יהיה מספר אחד בביתה שלו, אז אני מציק לו על זה שהוא לא מספר אחד, תובע ממנו ומרגיש תסכול מכך שהוא לא ממלא את הציפיות שלי. אתם מבינים איזה רוע זה, כמה צער אני יכול לגרום לאדם שלא כדין על ידי ניצול המעמד שלו? זה ממש אחד הדברים הכי רעים שאפשר לעשות לחסר ישע. אדם צריך להיות בעל ציפיות הגיוניות, להבין שהילד לא כלי שלך אלא שאתה מופקד עליו. אל תשתמש בו למאויים שלך. כעס עצמי זה גם לא הוגן. למה אתה דורש מעצמך דברים לא הוגנים? תכיר את הכלים שלך, תשאל מה הכלים שקיבלת, ותשאל במה אתה יכול לממש אותם. אבל אם אני אכעס על עצמי למה אני לא כזה וכזה - מה אתה רוצה? אתה מלאך השרת? זה פינוק ילדותי, אדם מצפה מעצמו שהכל ילך כמו שהוא רוצה בפעם הראשונה. תחיה בהתאם למציאות, תהיה הגון עם עצמך.

ב. גאווה - יש לה שני סעיפים עיקריים. הראשון, שאדם חורג מגבולות השכל בהגדרה שלו את עצמו, חושב את עצמו ליותר ממה שהוא. למה? אין שאלה למה, עובדה. אדם ברגע שהוא מתחיל להצליח במשהו חושב את עצמו למומחה הכי גדול בתחום, חושב את עצמו שהוא גם דברים שהוא לא. מי שהוא באמת מומחה מספר אחד חייב לעמוד על דעתו, אם הוא לא עושה את זה - זה פשע. גאווה זה שקר, זו חריגה מהמציאות שלך. מה שאתה יודע אתה יודע, מה שלא לא. מותר לומר שטעיתי, מותר להכיר שיש עוד חכמים בתחום שלו ובשאר התחומים. הסעיף השני של הגאווה היא לייחס את הכל לעצמי. לחשוב שאני עשיתי את עצמי מה שאני. זה לא נכון, קיבלתי כלים מהקב"ה שהובילו אותי לשליחות הזו, אני צריך למלא אותה. אין לך רשות לייחס את ההצלחה הזו לעצמך. מה שנקרא "למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת". לא להתנשא על מישהו אחר. אתה לא יותר טוב ממנו כי אתה יודע יותר, אתה קיבלת כלים - אתה שליח בסך הכל. אולי הנשר יתגאה שיש לו כנפיים לשוט בשמיים? זה הכלים שקיבלת מה', אל תתגאה.

לאדם יש משהו מעצמו - מה שהוא עמל. אנשים מתגאים רק בהישגים, לא בעמל, למרות שזה הדבר היחידי ששייך להתגאות בו.

אנשים לא מתגאים בזה כי זה לא מביא הישגים. מישהו יעריך אותי על זה שלמדתי תורה ועמלתי בה? אצל בני האדם, אף אחד לא מתגאה על עמל, רק על הישגים. אבל הישגים לא תמיד תלויים בעמל. מי שיש לו הישגים מתגאה גם אם הוא לא עמל, מי שאין לו העמל לא עוזר לו מבחינתו. אנחנו צריכים להגיע למצב שהשכל שולט בנו, להכיר את מה שיש בנו ולשמוח, לעמוד על דעתנו אם אנחנו באמת ברי הכי. אבל הכל ענייני, הכל מתוך שליטת השכל הטהור. לא לחרוג ממה שיש בנו, לא להחזיק טובה לעצמנו אלא להיות ממוקדים בתפקיד שקיבלנו.

ג. צרות עין - קנאה לא חייבת להיות רעה. אדם יכול לקנא, היינו לראות את השני כמודל. אין איסור לרצות חליפה בדיוק כמו של השני, זה לא "לא תחמוד". מותר לי לראות את השני כמודל. מתי המידה רעה? כשעניי צרה בטובת השני, כשקשה לי לשמוע שלשני טוב. נחלק את זה לשני סוגים: יש אדם שקשה לו לשמוע שלשני טוב כי זה מזכיר לו את מה שחסר לו, זו לא מידה רעה בהכרח.

זה מזכיר לו את הצער שלו, מעורר לו כמה לו אין. זה לא רע. אם זה רק מזכיר לו את הצער שלו, והוא לא מצטער בטובת השני אלא מצטער יותר על מצוקתו, זה בסדר. אם לא היו ילדים בעולם אשה מצטערת. היא מצטערת בעיקר חברתית כי היא שונה מכולם. (לא מדובר פה על רצון למותרות, אלא על רצון לדברים בסיסיים שהוטבעו בנפשו של האדם. בצער כזה אין חיסרון בבסיס).

הבעיה מתחילה ברגע שהאדם מרגיש שהוא מצטער במה שלשני יש טוב. זו עין רעה, או עין הרע. עין הרע פועל קלוקל ברגע שאדם מביט ברוע עין בטובת השני, יש לו כוח רוחני שמאפשר לו אפילו להזיק לשני. אבל למה זה רוע? תגיד שזה אסור, "אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלוא נימה", תגיד שזה משהו אמוני. למה זה רוע?

למשל: אדם שחסר לו אוכל, אומר "אם גם לשני לא יהיה, המצב שלי לא יהיה כל כך גרוע. אבל לשים את עצמי לידו זה כואב לי, אני רוצה שגם לו לא יהיה". כמו משפט שלמה. יש מבנה לרוע הזה. אדם מודד את עצמו ביחס לסביבה, זה מדגיש לו את מה שאין לו אז הוא רוצה שגם לאחרים לא יהיה.

אז איפה משפט השכל שמתקן את זה? התשובה היא כך: האם זה שאין לך, מה שיש לשני, נלקח מכיסך? האם יש קשר בין מה שאין לך לבין מה שיש לו?

התחושה הזו יוצאת מתוך ההרגשה של האדם שהוא מרכז העולם. הוא מרגיש שהוא נקודת המרכז של כל העולם, שכל מה שיש בעולם נלקח מכיסו, שמה שיש לשני נלקח ממנו.. למה אתה מרגיש שמה שיש לשני הוא על חשבונך? תקבל בהבנה שלאחרים יש ותתפלל גם. מאיפה ההבנה הזו שהשני לקח ממך, ההרגשה שלא בנוח שלו יש? זה שורש הרע, שאדם מרגיש שהכל שלו והכל נלקח ממנו. זה הכל נובע מהרגשת האדם שהוא המרכז, שהעולם פונה אליו.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
ובל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.